

บทที่ 6

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

6.1 อภิปรายผลการศึกษา

การค้นคว้าเรื่องการเข้าถึงทรัพยากรและโอกาสในการเลือกอาชีพผู้หญิงดอกคำใต้เน้นศึกษาเกี่ยวกับ 1)สภาพปัญหาทางนิเวศและความยากจนของผู้หญิงดอกคำใต้ 2)วิถีชีวิตบทบาทความรับผิดชอบและการดำรงชีพของผู้ใช้แรงงานหญิงในอดีตกับการเข้าถึงทรัพยากรเชิงเศรษฐกิจและโอกาสในทางเลือกอาชีพ 3)ผลกระทบจากปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่มีต่อพฤติกรรมชุมชน ในการนี้ผู้ศึกษาพบว่าสตรีดอกคำใต้ในอดีต 30 ปีที่ผ่านมาและปัจจุบัน (ปี 2543) มีความแตกต่างกันมากทางด้านเศรษฐกิจประสบปัญหาฝนแล้ง ทำการเพาะปลูกไม่ได้ผล ผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ ประชาชนมีอาชีพหลักการทำนา ไม่มีอาชีพรองจึงทำให้เกิดการว่างงานแฝง หลังฤดูกาลเก็บเกี่ยว จึงเกิดปัจจัยผลักดัน (Push Factors) ให้เกิดการอพยพเคลื่อนแรงงานเข้าสู่เมือง หาแหล่งงานที่ดีกว่า ต้องรับภาระค่าใช้จ่ายต่อสมาชิกในครอบครัวสูงโดยเฉพาะผู้หญิง บางรายเข้าไปทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม รับจ้างทั่วไป นักร้อง พนักงานเสิร์ฟ และผู้ค้าบริการ เป็นต้นเป็นค่านิยมของคนในสังคมมีผลทางด้านจิตใจ (Psychological Factors) มนุษย์ต้องการสิ่งตอบแทนทางจิตใจ ความรับรู้ข้อมูลข่าวสารในชีวิตประจำวัน ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเข้ากับสภาพแวดล้อมและแสวงหาความตื่นเต้นและเร้าใจ (สุวิทย์ รุ่งวิสัย, 2542) นอกจากนี้แล้วยังต้องการเครื่องทุ่นแรงและอำนวยความสะดวกสบายภายในครัวเรือน มีทรัพย์สินบ้านหลังโตๆ ที่ดิน มรดกหัดเทียมกับผู้อื่นซึ่งเคยทำงานดังกล่าวมา สุดท้ายของชีวิตก็ต่างแยกย้ายมีครอบครัวอยู่นอกชุมชนหรือต่างประเทศ บางส่วนที่กลับสู่ภูมิลำเนา ก็ทำงานทำภายในชุมชนอยู่ กิจกับสามีตามอัตภาพในชุมชน ประกอบอาชีพเช่น ทำนา ทำไร่ ทำสวน หลังฤดูกาลเก็บเกี่ยว รับจ้างทั่วไป จัดทำดอกไม้ประดิษฐ์ อาชีพ จักสาน เครื่องปั้นดินเผาและตัดเย็บเสื้อผ้า เป็นต้น

การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของมนุษย์มีความหลากหลายต่อเมื่อปัจเจกชนและชุมชนผลกระทบจากปัจจัยภายนอก ซึ่งได้แก่กระแสบริโภคนิยม ขึ้นอยู่กับโครงสร้างของชุมชนในบริบทนั้น ๆ เช่น ค่านิยม ความเชื่อ วิถีชีวิตของคน ชนบทธรรมเนียมประเพณี มีความต้องการ สิ่งใหม่ ๆ (จุฑารัตน์ เมืองแก้ว, 2537) เช่นผู้จัดตั้งกลุ่มของชาวบ้านสอนวิธีแบบใหม่ "ศูนย์รวมน้ำใจ

ธนาคารหมู่บ้าน" โดยอาจารย์มุกดา อินต๊ะสาร โรงเรียนถ้ำปินวิทยาคม สมาชิกกลุ่มจำนวน 3,045 ราย เริ่มปี พ.ศ.2538 รวม 33 หมู่บ้าน 4 ตำบล มีเงินทุนหมุนเวียน 12,980,630 บาท ทำให้เกิดเครือข่ายสมาชิกชุมชนแก้ไขปัญหาของชุมชน มีพลังเข้มแข็งขยายเครือข่ายออกไปนอกชุมชน สุดท้ายเป็นเวทีชาวบ้านพร้อมที่จะแลกเปลี่ยนแนวคิดซึ่งกันและกัน เพื่อสรรหามูลค่าของคนใหม่หรือสิ่งแปลกใหม่ ขณะเดียวกันก็มีการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นแอบแฝงอยู่ด้วย แสดงให้เห็นถึงความจริงใจต่อชุมชน เสียสละเวลาและทรัพย์สิน ผลประโยชน์ตนเองอุทิศให้สังคม เพื่อให้คนในสังคมช่วยเหลือตนเอง ฟังฟังตนเองได้ (มุกดา อินต๊ะสาร, 2543 : สัมภาษณ์)

นอกจากนี้ "ศูนย์ศึกษาเพื่อพัฒนาสังคม" เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนของเยาวชนชายหญิงภายใน/นอกชุมชน บุคคลดังกล่าวรักในการพัฒนาชุมชน ปลุกจิตสำนึกให้เกิดพลังเข้มแข็งพร้อมที่จะต่อสู้กับปัญหาสังคม ปัญหายาเสพติด ปัญหาโสเภณีเด็ก ปัญหาสุขภาพ-พลาสมาัยโรคเอดส์ จนได้รับยกย่องเป็นสตรีดีเด่น ได้รับรางวัลระดับภูมิภาค "คนดี ศรีสังคม"ประจำปี 2538 และรางวัล"คุณครูดีเด่น"ประจำปี 2539 ส่วนรางวัลระดับประเทศจากองค์กรสหประชาชาติได้แก่รางวัลแก้ไขปัญหาคความยากจนประจำปี 2542 (The Race Against Poverty Certificate of Recognition)บทบาทหน้าที่ของผู้หญิงเก่งที่ได้รับผิดชอบต่อครอบครัวและสังคมอย่างเดียว มีการขยายเครือข่ายความสัมพันธ์ผูกมัดเชื่อมโยงต่อสาขาภายใน/นอกชุมชน แพร่ขยายไปนอกชุมชนระดับภาค ระดับประเทศ เป็นผู้หญิงมีภูมิปัญญาความสามารถ ความเฉลียวฉลาด ทัดเทียมชายเช่นกัน ตามเจตนารมณ์ระบุนิรัฐธรรมนุญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา30 และมาตรา 80 จะส่งเสริมศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิมนุษยชน ความเสมอภาคระหว่างหญิงชาย

ธุรกิจนอกภาคเกษตรกรรม มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนในชนบทแยกประเภทธุรกิจนั้นมีหลากหลายสาขาอาชีพ การทอผ้า การตัดเย็บเสื้อผ้าสำเร็จรูป การทำเครื่องปั้นดินเผา การจักสานไม้ไผ่ การทำดอกไม้ประดิษฐ์ ธุรกิจนอกภาคเกษตรเหล่านี้ต้องอาศัยความสามารถเฉพาะทาง และมีมือทักษะ (สุธีรา ทอมสัน, 2537) หน่วยงานภาครัฐร่วมกับสภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทยและประชาชนชาวดอกคำใต้เล็งเห็นสภาพการณ์ที่แท้จริงของชุมชนดอกคำใต้ จึงจัดตั้ง "ศูนย์ส่งเสริมกิจกรรมพัฒนาชุมชนดอกคำใต้" ปี พ.ศ.2516 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่ออบรมเยาวชนสตรีสาขาอาชีพต่างๆ เช่น ตัดเย็บเสื้อผ้า เสริมสวยสตรี ดอกไม้ประดิษฐ์ การถนอมอาหารสำเร็จรูป อาชีพจักสานไม้ไผ่ ประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์ผักตบชวาและดูแลเลี้ยงเด็กปฐมวัย เป็นต้น ซึ่งมีเยาวชนสตรีชาวดอกคำใต้และชุมชนอื่นเข้ารับการฝึกอบรมระหว่างปี 2518 - 2543 มีจำนวนทั้งสิ้น 30,925 คน ทำให้เยาวชนสตรีผู้เข้ารับการอบรมได้มีความรู้ทักษะเกี่ยว

กับอาชีพและการจัดการเชิงธุรกิจอย่างครบวงจร เป้าหมายต่อไปจนถึงปีงบประมาณ 2544 ศูนย์ส่งเสริมกิจกรรมจะผลิตผู้สำเร็จการฝึกอบรมทั้งสิ้นจำนวน 11 สาขาวิชาชีพปีละ 1 รุ่น ๆ ละ 20 คน ระยะเวลาการฝึกอบรม 60 วัน งบประมาณ 1,750,000 บาท นอกจากนี้กิจกรรมเรียนรู้พฤติกรรมชุมชน ค่านิยม ความเชื่อวัฒนธรรมดั้งเดิมปลูกฝังภูมิปัญญาชาวบ้าน ทุนบำรุงอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมตลอดจนเป็นแหล่งข้อมูลข่าวสาร กิจกรรมทางการเมือง สรรหาผู้นำท้องถิ่น ขบวนการเลือกตั้งผู้นำท้องถิ่น

การมีงานทำเป็นการเพิ่มรายได้มีความหมายต่อมนุษย์ในการดำรงชีวิตในสังคม แต่การมีงานทำยังกำหนดพฤติกรรมหลากหลายของคน ตลอดจนสถานภาพทางสังคม คักดีศรีของความ เป็นมนุษย์สิ่งเหล่านี้เกิดจากความแตกต่างระหว่างการทำงาน/การว่างงาน กลุ่มสตรี/แม่บ้าน บ้านสวนไขงาม หมู่ที่ 4 ตำบลสว่างอารมณ์ อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา ได้ใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านปรับแนวคิดก่อตั้งกลุ่มกิจกรรมการจักสานหมวก จำนวนสมาชิก 30 คน ตั้งแต่ปี 2539 เป็นผลิตภัณฑ์หัตถกรรมพื้นเมืองเดิมเป็นอุตสาหกรรมภายในครอบครัวต่อมาขยายตัวเป็นเครือข่าย ระดับหมู่บ้านออกไปนอกหมู่บ้านเป็นสำคัญ เนื่องจากกิจกรรมดังกล่าวมีนักธุรกิจ/นายทุน ต่างจังหวัดเข้ารับซื้อเป็นจำนวนสัปดาห์ละ 1,000 - 2,000 ใบ โดยบรรพบุรุษยึดถือจำหน่ายไป ทางจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ / ภาคตะวันออก แถบชาวไร่ ชาวดอน เช่น ระยอง จันทบุรี และตราด เป็นต้น มีการสั่งสินค้าเป็นประจำ มีหลากหลายสี หลายขนาดด้วยกัน ขนาดเล็กสุด สำหรับของฝากของชำร่วย ราคาใบละ 10 บาท หมวกสำหรับกันแดดกันฝนชาวสวนต้องใช้ เป็นประจำมีราคาใบละ 10-15 บาท มีหลายหลากสีเป็นกิจกรรมของกลุ่มแม่บ้านทำรายได้ให้แก่แม่บ้าน เป็นล้าเป็นสันหลังจากฤดูเก็บเกี่ยวแล้วกิจกรรมก่อตัวใหญ่โตเป็นเครือข่ายจากตำบลหนึ่งสู่อีกตำบลหนึ่ง นับว่ามีเงินทุนหมุนเวียนภายในกลุ่มจำนวนมากและหน่วยงานภาครัฐสนับสนุน เงินกู้ MIYAZAWA ในอัตรา ดอกเบี้ยร้อยละ 1 และภายในกลุ่มแม่บ้านยังตั้งกลุ่มออมทรัพย์มีเงินให้สมาชิกภายในกลุ่มกู้เพื่อใช้จ่ายในครอบครัว อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 3 และนำเงินฝากธนาคารออมสินสาขาดอกคำใต้ ได้รับสินเชื่อเพื่อพัฒนาชนบทจากธนาคารอีกด้วย

รูปแบบกลไกทางสังคมวัฒนธรรมใหม่เช่น การออมทรัพย์และสวัสดิการธนาคารข้าว ธุรกิจและอุตสาหกรรมชุมชน เป็นต้น ความสัมพันธ์นี้เกิดขึ้นภายใต้กลไกการจัดการใหม่โดยรวบรวมสมาชิกเพื่อนบ้าน เกิดเครือข่ายองค์กรแลกเปลี่ยนความคิด การตัดสินใจพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน มีจุดประสงค์เดียวกันนับวันที่สมาชิกองค์การขยายตัวเพิ่มขึ้นทั้งภายในหมู่บ้านและหมู่บ้านใกล้เคียงแพร่หลายออกไปเป็นชุมชนใหม่ (วิจิต นันทสุวรรณและจำนง แรกพิณิจ อ่างใน

ประสาน ตั้งสิกบุตร, 2542) ชาวดอกคำใต้ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐได้แก่ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ ดำเนินงานตามโครงการสินเชื่อเพื่อพัฒนาชนบท (ส.พ.ช.) โดยมีวัตถุประสงค์ตั้งเป็นกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตและกิจกรรมเครือข่ายในและนอกชุมชน ซึ่งมีความสัมพันธ์ต่อกัน เริ่มดำเนินการตั้งแต่ปี 2539 จ่ายเงินตามเงื่อนไขของคณะกรรมการจัดสรรตำบลละ 150,000 บาท จำนวน 30 ตำบล ได้มอบเงินไปแล้วจำนวนจำนวน 11 ตำบล รวมเป็นเงิน 1,600,000 บาท (หนึ่งล้านหกแสนบาทถ้วน) แต่ละตำบลจะรวบรวมกลุ่มจัดทำกิจกรรมทางอาชีพ: เสริมของชุมชน เช่นปลูกกระเทียม ทำหน่อไม้อัดปืบ ทำข้าวเกรียบฟักทอง ทอผ้าพื้นเมือง ทำลวดลายผ้าบาติก ทำไม้กวาด จักสานแข่งปลาทุ เป็นต้นเป็นเศรษฐกิจวัฒนธรรมภายในชุมชน สมาชิกภายในหมู่บ้านสามารถกู้เงินจากคณะกรรมการหมู่บ้านไปประกอบอาชีพอื่นๆได้อีก นอกจากนี้แล้วสมาชิกในหมู่บ้านยังมีเงินสะสมสะสม รวม 30 หมู่บ้าน เป็นเงิน 1,447,031บาท (หนึ่งล้านสี่แสนสี่หมื่นเจ็ดพันสามสิบเอ็ดบาทถ้วน) เป็นเงินทุนหมุนเวียนให้สมาชิกกู้ในอัตราร้อยละ 1 เพื่อไปซื้อปุ๋ยหรือยาปราบศัตรูพืชในอัตราราคายติธรรม ต้นทุนการผลิตต่ำ เงินออมสูง จึงทำให้สมาชิกในหมู่บ้านมีเงินจับจ่ายใช้สอยประจำวันเป็นค่าสาธารณูปโภค และบริโภคได้อย่างสบายไม่ต้องไปกู้หนี้จากนายทุนนอกระบบ ทำให้ยกฐานะคุณภาพชีวิตชาวบ้านดีขึ้น

ภาครัฐและเอกชนไม่ได้เห็นความสำคัญเรื่องบทบาทของสตรีในด้านการผลิตเกษตรแบบใหม่ เช่น เทคนิคการผลิต ปรับปรุงผลผลิต บรรลุภัณฑ์การจัดการและการตลาดและการประชาสัมพันธ์ ผู้หญิงประสบปัญหามากมายทางกิจกรรมด้านข้อมูลข่าวสาร การฝึกอบรมเทคโนโลยีทางเกษตรใหม่ๆ อย่างต่อเนื่อง (สุธีรา ทอมสัน, 2537)

หน่วยงานภาครัฐได้สนับสนุนงบประมาณดำเนินการโครงการสร้างชีวิตใหม่ให้แก่ชนบท วัตถุประสงค์ของโครงการเพื่อเตรียมอาชีพให้แก่สตรีที่เดินทางกลับภูมิลำเนาเดิม ส่งเสริมให้แก่เยาวชนสตรีและครอบครัวมีค่านิยมในการดำเนินชีวิตและประกอบอาชีพที่ถูกต้องและเหมาะสม ทำให้ผู้ร่วมโครงการปรับเปลี่ยนแนวคิดใหม่ เลือกชีวิตใหม่ สามารถปรับตัวอยู่กับสังคมปัจจุบัน ยุคเศรษฐกิจวิกฤต ทุกคนต่างหาทางสู้ชีวิตเพื่อความอยู่รอด

หลักสูตรการฝึกอบรมประกอบด้วยตัดเย็บเสื้อผ้า ทำผ้าหม่นวม การทอผ้า การทำเซรามิค การประดิษฐ์ดอกไม้ การปักจักรอุตสาหกรรม และการเพาะเห็ด เป็นต้น ระยะเวลาการฝึกอบรมจำนวน 88 วัน (4 เดือน) ระหว่างฝึกอบรมได้รับเงินยังชีพวันละ 50 บาท สตรีชาวดอกคำใต้ได้รับจัดสรรงบประมาณฝึกอบรมจำนวน 3 รุ่น รวม 90 คน เลือกอาชีพตัดเย็บผ้า หลังจากการสำเร็จการฝึกอบรมแล้ว หน่วยงานภาครัฐและเอกชนได้สนับสนุนกลุ่มประกอบอาชีพ ในพื้นที่ คิดเป็น

ร้อยละ 42.6 ประกอบอาชีพในโรงงานอุตสาหกรรม คิดเป็นร้อยละ 11.4 และประกอบอาชีพอิสระ คิดเป็นร้อยละ 46 หลังจากนั้นได้รับสนับสนุนการจัดหางานสิ่งขึ้น-จ้างคน ตามมติ ค.ร.ม.ที่ นร.0202/ว.74 ลงวันที่ 29 เมษายน 2537 สำหรับสัดส่วนการจัดสรรเป็นมูลค่าจำนวน 2,005,100 บาท (สองล้านห้าพันหนึ่งร้อยบาทถ้วน) หลังจากสำเร็จการฝึกอบรมโครงการดังกล่าวแล้ว สตรีชาวดอกคำใต้ซึ่งร่วมโครงการจำนวน 90 คน ได้มีงานทำในเขตพื้นที่อย่างต่อเนื่อง เช่น รับจ้างตัดเสื้อผ้าสำเร็จรูปจากมูลนิธิศุภนิมิตร์ องค์การบริหารส่วนจังหวัดพะเยา เป็นต้น นับว่าโครงการประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง เพื่อบรรเทาปัญหาการว่างงานของพี่น้องเกษตรกรแม่บ้านในระดับท้องถิ่น

องค์กรสตรีระดับอำเภอ มีส่วนร่วมต่อต้านต่อสาธารณชน หากว่ามีคำกล่าว พาดพิงถึงผู้หญิงดอกคำใต้ ในทางเสื่อมเสียศักดิ์ศรีและภาพลักษณ์ทางด้านลบแล้ว ทางกลุ่มสตรีและชุมชนครูประถมศึกษาประจำอำเภอก็จะร่วมกันต่อต้านสื่อมวลชนหรือคณะผู้จัดผลิตทันที จากกิจกรรมดังกล่าวทำให้ผู้หญิงดอกคำใต้ ได้มีรายได้เสริมและอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นกระบวนการพัฒนาบนพื้นฐานภูมิปัญญาชาวบ้าน ปรากฏให้เห็นในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ สังคม ประเพณี / พิธีกรรมของสังคม ใน-นอกชุมชน

ผลกระทบจากการพัฒนาสตรีในชุมชนโดยตรง การมีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาชุมชน ด้านเศรษฐกิจ การเมืองและสังคม – วัฒนธรรม สภาพแวดล้อม ปัจจัยภายใน – นอกชุมชน ที่มีต่อระดับการมีส่วนร่วมของสตรีไทย มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมใหม่ ๆ ค่านิยม ความเชื่อ และทัศนคติของกลุ่มภายหลังมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชน ผลกระทบทางอ้อมค่าตอบแทน ค่าสวัสดิการที่ได้รับจากภาครัฐ เอกชน สถาบันสังคมมีการเปลี่ยนแปลงตามพลวัต ขนาดชุมชน รูปแบบ ชุมชน ส่วนย่อยของสังคม ครอบครัวมีขนาดเล็กลง เป็นครอบครัวเดี่ยว ปัจจุบันระบบเศรษฐกิจเป็นแบบสังคมเมือง ต่างคนต่างเอาตัวรอด ฐานะไม่ไขปลอดภัยไว้ก่อนอันดับแรก มีการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตซึ่งกันและกัน (ผ่องพรรณ มณีรัตน์, 2521)

6.2 สรุปผลการศึกษา

โอกาสในทางเลือกของผู้หญิงดอกคำใต้มีกระบวนการพัฒนากลไกทางสังคม มีหน่วยงานภาครัฐ/เอกชน ร่วมกันสนับสนุนองค์กรระดับอำเภอ ให้ความรู้ ฝึกอบรม ส่งเสริมการประกอบอาชีพพึ่งตนเองได้ สนับสนุนเงินกู้ยืมจากกองทุนกู้ยืมหรือกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตและกิจกรรม

เครือข่าย จัดซื้อวัสดุ – อุปกรณ์ทางการเกษตรในราคายุติธรรม ลดต้นทุนการผลิตต่อหน่วย ภาคเอกชน ได้แก่ ธนาคารออมสิน สาขาดอกคำใต้ มีบทบาทในการพัฒนาชนบท เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนให้ดีขึ้น โดยจัดตั้งโครงการสินเชื่อเพื่อพัฒนาชนบทหรือ สพช. ให้ส่งเสริมสนับสนุนกลุ่มชาวบ้าน ทำกิจกรรมกลุ่มเพื่อเป็นประโยชน์ต่อสมาชิกกลุ่ม/กลุ่มสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์เชื่อมโยงอย่างต่อเนื่องและครบวงจร นอกจากนี้ชุมชนอำเภอดอกคำใต้ มีแนวคิดแบบใหม่โดยก่อตั้งกลไกทางสังคม วัฒนธรรมใหม่ คือ การออมทรัพย์และสวัสดิการ

ชุมชนดอกคำใต้ร่วมกันจัดตั้ง “ศูนย์รวมน้ำใจธนาคารหมู่บ้าน” เป็นการออมเงินจากชุมชนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยวิธีการถือหุ้น ๆ ละ 10 บาท จำนวนสมาชิก 5,862 ราย จำนวนเงินให้กู้ยืม 12,980,000 บาท จำนวนสมาชิก 1,485,766.50 บาท ปัจจุบันศูนย์รวมน้ำใจฯ ได้เผยแพร่ลักษณะ กระบวนการ ขั้นตอน วิธีคิดของการร่วมกลุ่มให้กับชุมชนอื่น ๆ ที่สนใจนำไปปรับใช้ในกิจกรรมกลุ่มของตน ภายในชุมชนได้ เพื่อให้เกิดเครือข่ายองค์กรแลกเปลี่ยนความคิด / การตัดสินใจพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน มีจุดประสงค์เดียวกัน ให้สมาชิกขยายตัวเพิ่มขึ้นทั้งภายในและนอกชุมชน

ชุมชนดอกคำใต้ในภาพรวม

ผลการศึกษา โครงสร้างปัญหาทางนิเวศวิทยาและสภาพความยากจนของชุมชนดอกคำใต้ ได้พัฒนาขึ้นมา

ในอดีต ช่วงระยะเวลาประมาณ 30 ปีที่ผ่านมา “ชุมชนดอกคำใต้” ประสบปัญหาประการภูมิธรรมชาติไม่เอื้ออำนวยให้แก่ประชาชนอำเภอดอกคำใต้ เกิดวิกฤตทางธรรมชาติอย่างร้ายแรง และเรื้อรังมาตลอด โดยไม่ได้รับการแก้ไข ได้แก่ สภาวะแห้งแล้ง ข้าวยากหมากแพง (สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด, 2543) ประชากรชาวดอกคำใต้เป็นภาคเกษตร ทำการเพาะปลูกไม่ได้ผล ผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ ไม่ได้ราคาเท่าที่ควร เกษตรกรมีอาชีพทำนาเพียงอย่างเดียว อาชีพรองมีน้อยมาก หลังฤดูการเก็บเกี่ยวแล้ว ภาคเกษตรจะว่างงานแฝงเป็นประจำทุกปี ไม่มีอัตราตำแหน่งงานว่างรองรับในชุมชนท้องถิ่น ขาดการลงทุนด้านอุตสาหกรรม วัตถุประสงค์ และทรัพยากรภายในชุมชน ไม่ได้ถูกนำมาใช้ให้ก่อประโยชน์โดยทั่วไป อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ขาดการลงทุนบำรุงเอาใจใส่จาก ชุมชนเท่าที่ควร การลงทุนภาคเกษตรน้อยมาก ประชากรชนบท 60% เป็นเกษตรกร (สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี, 2543)

ปัจจุบันชุมชนดอกคำใต้

ชุมชนดอกคำใต้เป็นภาคเกษตร จำนวน 85.8% ยึดอาชีพหลักคือการทำนา ครอบคลุมพื้นที่ 217,475 ไร่ อาชีพรอง ทำไร่ 8.4% และรับจ้าง 5.8% สภาพดินฟ้าอากาศ ฝนตกตามฤดูกาล ปริมาณน้ำฝน 1,077.11 มิลลิเมตร วันที่ฝนตก 83 วัน / ปี ระหว่างเดือนเมษายนถึงกันยายนของทุกปี (ตารางข้อมูลสถิติน้ำฝนในภาคผนวก) ผลผลิตที่ได้รับได้ราคาดีพอสมควร เกษตรกรสามารถเก็บผลผลิตเข้ายุ้งฉางไว้กินได้ตลอดปี ระหว่างปีหากชาวบ้านไม่มีเงินใช้จ่ายสามารถจะนำข้าวที่เก็บไว้ออกมาขายให้โรงสีในราคาที่สูงกว่าเดิม เพื่อนำเงินมาเป็นค่าใช้จ่ายภายในครอบครัว เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ประกอบกับนักวิชาการด้านการเกษตรได้แนะนำเทคนิค วิธีการ ขั้นตอน สำหรับทำนาได้ผลผลิตที่ดีและมีคุณภาพ ใช้เครื่องทุ่นแรงในการทำนา เช่น จ้างรถไถนา จ้างแรงงาน เหม่าจ่ายในราคาต่อไร่ ต้องใช้ต้นทุนสูง ขณะเดียวกันฤดูเก็บเกี่ยว เกี่ยวข้าว ชาวนาก็จะจ้างรถเก็บเกี่ยวข้าวแทนแรงงานโรงสีเคลื่อนที่ขนาดเล็ก ราคา 60,000 บาท สามารถแยกข้าวสารและรำข้าวต่างหาก นอกจากนี้ชาวนามีความชำนาญที่จะคัดเลือกพันธุ์ข้าวเหนียวหรือข้าวเจ้า ชาวนาจะปลูกข้าวเหนียวพอประมาณ สำหรับรับประทานได้ตลอดทั้งปี นอกเหนือจากนั้น ชาวนาจะปลูกข้าวเจ้าไว้เพื่อจำหน่าย ซึ่งได้ราคาดี หลังจากฤดูกาลเก็บเกี่ยว กลุ่มสตรีแม่บ้านว่างงานแห่งหน่วยงานภาครัฐ จัดสรรงบประมาณสนับสนุน จัดฝึกอบรมเยาวชนสตรีในสถานศึกษา ให้ความรู้แก่ประชาชน โครงการสร้างชีวิตใหม่ให้แก่สตรีในชนบท ศูนย์ส่งเสริมพัฒนาชุมชนดอกคำใต้ จัดอบรมอาชีพ เช่น ตัดเย็บเสื้อผ้า ประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์เครื่องหนัง ช่างเจียระไนพลอย เป็นต้น ตามแนวคิดของ สุธีรา ทอมสัน (2537) ผู้กล่าวว่า ธุรกิจนอกภาคเกษตรกรรม มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนในชนบท ธุรกิจเหล่านี้ ต้องอาศัยความรู้ ความสามารถ และความเชี่ยวชาญ ชำนาญเฉพาะทาง

การจัดตั้งกลไกทางสังคมแบบใหม่ ตั้งกลุ่มออมทรัพย์ ศูนย์รวมน้ำใจธนาคารหมู่บ้าน โครงการสินเชื่อเพื่อประกอบอาชีพ สำหรับคนว่างงาน กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ทุนเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิตในชนบท ไม่ว่าจะเป็นทรัพย์สิน เงินตรา ทรัพยากร ผลผลิตชุมชน ซึ่งได้ใช้ความรู้ ความชำนาญจัดการกับสิ่งเหล่านี้ ให้ความมั่นคงแก่ชีวิต ได้ปรับเปลี่ยนแนวคิดแบบใหม่ เป็นสถาบันการเงิน กลุ่มออมทรัพย์ (วิจิต นันทสุวรรณและจำนง แรกพินิจ อ่างในประสาน ดังสิกบุตร, 2542) นอกจากนี้ ผู้หญิงดอกคำใต้ ร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ จัดตั้งองค์กรระดับอำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน ร่วมกันทำกิจกรรม เป็นศูนย์กลางเครือข่ายพัฒนาสตรี ส่งเสริมพัฒนาอาชีพผู้หญิงดอกคำใต้ประชาสัมพันธ์ เผยแพร่เศรษฐกิจวัฒนธรรมชุมชน รณรงค์ป้องกัน

การแพร่ระบาดของยาเสพติดให้โทษในสถานศึกษาและชุมชน ปัญหาทางสุขภาพ ป้องกันการแพร่ระบาดของผู้ป่วยโรคเอดส์ และรณรงค์ป้องกันการล่อลวงเยาวชนหญิงไปค้าบริการจากกลุ่มมิจอาชีพ เป็นต้น คณะกรรมการ ฯ จัดกิจกรรม “วันดอกคำใต้บาน” เพื่อให้แต่ละตำบล หมู่บ้าน นำสินค้าของกลุ่มมาแสดงและจำหน่ายให้แก่ประชาชน ผู้สนับสนุนกิจกรรมองค์กรได้แก่ องค์กรการบริหารส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน จัดงานแต่ละปีเพื่อให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี นอกจากนี้คณะกรรมการฯ ได้มอบเงินกู้ยืม อัตราร้อยละ 1 เพื่อให้กลุ่มแม่บ้านไปประกอบอาชีพภายในหมู่บ้าน เช่น การจักสาน การทอผ้า การประดิษฐ์ดอกไม้ การทำข้าวเกรียบฟักทอง และหน่อไม้อัดปิ้ง เป็นต้น

องค์กรสตรีระดับอำเภอ มีส่วนต่อด้านสาธารณชน หากว่ามีคำกล่าวหาตึงถึงผู้หญิงดอกคำใต้ ในทางเสื่อมเสียศักดิ์ศรี และภาพลักษณ์ทางด้านลบแล้ว ทางองค์กรสตรีและองค์กรครูประถมศึกษาประจำอำเภอดอกคำใต้ จะร่วมกันต่อต้านสื่อมวลชน หรือคณะผู้จัดทำทันที เช่น กรณีผู้ผลิตละครเรื่อง “แค่เอื้อม” จากการจัดกิจกรรมดังกล่าว ทำให้ผู้หญิงดอกคำใต้ได้มีรายได้เสริมและอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นกระบวนการพัฒนาบนพื้นฐานภูมิปัญญาชาวบ้าน ปรากฏให้เห็นในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ สังคม ประเพณี พิธีกรรมของสังคม ใน / นอกชุมชน

6.3 ข้อเสนอแนะ

6.3.1 จากการศึกษาพบว่าสตรีดอกคำใต้ ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ เช่น โครงการสร้างชีวิตใหม่ให้แก่สตรีชนบท เป็นโครงการไม่ต่อเนื่องเป็นประจำทุกปี จัดอบรมเมื่อปี 2540 ซึ่งหลังจากนั้นกลุ่มแม่บ้านก็ไม่ได้รับการศึกษาอบรมโครงการอีก เนื่องจากโครงการดังกล่าวได้รับการสนับสนุนจากองค์กรภาครัฐ / เอกชน ตามมติคณะรัฐมนตรี

6.3.2 โครงการให้ความรู้แก่เยาวชนสตรี ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชนและประชาชนทั่วไป ซึ่งมีแนวทางการป้องกันมิให้เยาวชนสตรีถูกล่อลวงหรือสมัครใจไปประกอบอาชีพอย่างไม่เหมาะสม มีการอบรมในสถานศึกษา ปีการศึกษา 2537 – 2539 จำนวน 6 รุ่น รวม 600 คน หลังจากนั้น ปีการศึกษา 2540 – 2543 จัดฝึกอบรมให้อำเภออื่น ๆ ของจังหวัดพะเยา ผู้ศึกษาเห็นควรจัดฝึกอบรมโครงการดังกล่าวให้แก่กลุ่มเป้าหมายและกลุ่มเสี่ยงในอำเภอดอกคำใต้เป็นโครงการต่อเนื่องทุกปี รัฐควรสรรงงบประมาณโครงการฝึกอบรมเพิ่มขึ้น เพื่อลดปัญหาเยาวชนสตรีถูกล่อลวงจากมิจอาชีพต่อไป

6.3.3 สาเหตุปัญหาของการว่างงาน หลังฤดูกาลเก็บเกี่ยวและการว่างงานของผู้สำเร็จการศึกษาจากสถาบันการศึกษาแต่ละปี ปัจจุบันสถิติการว่างงานของประเทศโดยรวม จำนวน 1,060,000 คนต่อปี ผู้สำเร็จการศึกษาจากสถานการศึกษาระดับปีละ 700,000 – 800,000 คนต่อปี ผู้ว่างงานแฝงหลังฤดูกาล จำนวน 775,000 คน อัตราการว่างงานรวมร้อยละ 3.19 และอัตราผู้เข้าสู่กำลังแรงงานร้อยละ 68.40 (กรมการจัดหางาน, 2543)

สำหรับอัตราตำแหน่งงานว่างจากสำนักงานจัดหางานจังหวัดพะเยา มีจำนวนจำกัด ไม่เพียงพอกับอัตราส่วนผู้สำเร็จการศึกษาแต่ละปีการศึกษาในท้องถิ่น ตามสถานศึกษาต่าง ๆ เช่น อำเภอดอกคำใต้ มีผู้สำเร็จการศึกษาระดับ ปวช. และชั้น ปวส. จำนวน 500 – 600 คน และผู้สำเร็จการศึกษาระดับ ปวช. และระดับชั้น ปวส. อำเภออื่น ๆ อีกจำนวนเกิน 1,000 คนขึ้นไป ทั้งนี้ เนื่องจากการลงทุนในท้องถิ่นต่ำ ไม่มีโรงงานภาคอุตสาหกรรมรองรับผู้สำเร็จการศึกษาแต่ละปี มีอุปสงค์รวมไม่เพียงพอ ขาดการลงทุนด้านอุตสาหกรรม อุตสาหกรรมท่องเที่ยว ขาดการส่งเสริมเอาใจใส่ต่อชุมชนพอสมควร ประชากรว่างงานคิดเป็นอัตราร้อยละ 53.20 (สำนักงานสถิติจังหวัด, 2542)

6.3.4 การพัฒนาในระดับชุมชน ให้โอกาสสตรีมีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาชนบท ให้ความรู้ ฝึกอบรม การฝึกอาชีพ ส่งเสริมการมีงานทำให้แก่สตรีในท้องถิ่น หาแหล่งเงินทุน ประกอบอาชีพอิสระ โดยจัดตั้งเป็นกลุ่มสตรี / แม่บ้าน เครือข่ายสตรีระดับหมู่บ้าน ตำบลและ อำเภอให้ครบทุกตำบล ควรจัดตั้งเป็นกลุ่มประชาสังคม (Civil Society) ร่วมกันทำกิจกรรมทางการเมืองให้เกิดพลังเข้มแข็ง โดยยึดหลักธรรมรัฐ ในภาครัฐ ภาคธุรกิจและสังคม มีความสุจริต รับผิดชอบต่อความโปร่งใสควบคู่กับ “เศรษฐกิจพอเพียง” ซึ่งปัจจุบันสภาพเศรษฐกิจของประชากร อำเภอดอกคำใต้มีรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือน 29,907 บาท / ปี อัตราค่าแรงขั้นต่ำ 130 บาท จำนวน ครัวเรือนทำการเกษตร 14,181 ครัวเรือน รองจากอำเภอเมือง 14,726 ครัวเรือน (สำนักงานสถิติจังหวัดพะเยา, 2542)

6.3.5 ภาครัฐควรเสนอแนวทางใหม่ในการประกอบอาชีพ โดยการแนะแนวอาชีพ อย่างเป็นระบบ เช่น

1. พัฒนาอุตสาหกรรมทำให้เกิดอาชีพใหม่ ที่มีความสลับซับซ้อน ซึ่งโรงงานอุตสาหกรรม เช่น โรงงานผลิตผลไม้กระป๋องเครื่องของไร่บุญรอด จังหวัดเชียงราย ควรจะเปิดโอกาสให้คนวัยหนุ่มสาว นักศึกษา เข้าไปสัมผัสกับสภาพงานที่แท้จริง เช่น สถานที่ทำงาน ตำแหน่งงาน วิธีการขั้นตอนการทำงาน เพื่อให้เกิดความสนใจในอาชีพ นำไปสู่การเลือกอาชีพในอนาคตได้

2. บัณฑิต / สังกศน ควระจะได้รับทราบข้อมูลข่าวสารทางเลือกในการฝึกอาชีพ โอกาสความก้าวหน้าในอาชีพ รวมทั้งการแนะนำช่วยเหลือในการพัฒนาความรู้ ระดับท้องถิ่น ระดับภาค และระดับประเทศเพิ่มขึ้น

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Chiang Mai University